

ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗ

Τὸ θέμα τοῦ ἀσκητοῦ κανχωμένου ὅτι δὲν ἐπέτυχεν ὁ διάβολος νὰ παρασύρῃ αὐτὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντᾷ ἐν τῇ δημῳδῇ ποιήσῃ εἰς ᾧσμα, τοῦ ὁποίου ἔχομεν παραλλαγὰς ἐκ Τυρνάβου¹⁾ καὶ Μαλακασίου τῆς Θεσσαλίας²⁾, Καρπενησίου³⁾ καὶ Γρανίτης Ἀπεραντίων τῆς Εὐρυτανίας⁴⁾, ἐξ Ἑπείρου⁵⁾, καὶ εἰδικώτερον ἐκ Θεσπρωτίας⁶⁾ καὶ Παραμυθίας⁷⁾ καὶ τέλος ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας⁸⁾.

Παραθέτω ἐνταῦθα τὰς ἐξ Ἑπείρου καὶ ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὰς ὡς πληρεστέρας τῶν ἄλλων διὰ τὴν παροῦσαν ἐρετὴν τοῦ ᾠσματος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Παραλλαγή Α' (Ἑπείρου).

ΑΘΗΝΑΙ

Σαράντα χρόνους ἀσκητὴς, πενήντα χρόνους ἅγιος

ᾧ πῆγε καὶ τὸν ἀπάτησε μὴ ν' ἐμπορῇ κοπέλλα,
κι αὐτ' ἦτανε διαβόλισσα, ᾧ πῆγε νὰ τὸν κολάσῃ.

Κι ὁ ἀσκητὴς ἐκλείστηκε ᾧ τὸ ἔρημο κελλί του,

5 κ' ἡ κόρη ν' ἐξω ν' ἐκλαίε καὶ τὸν παρακαλοῦσε

«Ἄνοιξέ μου, πλεματικέ, νὰ μὲ ξομολόγησῃς.

— Κόρη μου, φύγε ν' ἀπ' ἐδῶ, μὴ θέλ'ς νὰ μὲ κολάσῃς.

¹⁾ Ἀχιλλ. Τζαρτζάνου, Θεσσαλικά τοῦ Τυρνάβου. Θεσσαλ. Χρονικά Β' (1931) 38 ἀρ. 37.

²⁾ ΛΑ Ὑλη, ἀρ. 1965. (Συλλογὴ Ν. Βραχνοῦ).

³⁾ Ἀ. Ἰατριδίου, Συλλογὴ δημοτικῶν ᾠσμάτων παλαιῶν καὶ νέων. Ἐν Ἀθήναις 1859, σ. 62.

⁴⁾ ΛΑ Ὑλη ἀρ. 258 (Συλλογὴ Δημ. Οἰκονόμου, 1888).

⁵⁾ Ἀνωνύμου, Ἑπειρωτικά δημοτικά ᾠσματα. Ζωγράφ. Ἀγών Α' (1891) 85 - 86, ἀρ. 54.

⁶⁾ ΛΑ ἀρ. 414, σ. 30 ἀρ. 8 (Συλλογὴ Δ. Παναγιωτίδου, 1892).

⁷⁾ ΛΑ ἀρ. 1365, σ. 286 (Συλλογὴ Σπ. Μουσελίμη, 1938).

⁸⁾ ΛΑ ἀρ. 386, σ. 137-38 (Συλλογὴ Χρ. Γουγούση). Ἀστερ. Δ. Γουσίου, Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου ἤτοι συλλογὴ τερπνῶν δημοδῶν ᾠσμάτων, ᾠδομένων ἐν τῇ κατὰ Πάγγαιον χώρῃ. Ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 95 - 96, ἀρ. 148.

— Ἄνοιξε μ', ἅγιε δέσποτα, νὰ σ' ἴπῳ τὰ κρίματά μου»

Κι ὁ ἀσκητῆς τῆς ἄνοιξε κ' ἡ κόρη ἔμπηκε μέσα.

10

«Πλεματικέ μου κι ἀσκητή, ἐξομολόγησέ με,

γιατ' εἶμαι μιὰ ν ἁμαρτωλὴ, τοῦ κόσμου κολασμένη·

ἔρθα νὰ γέν' ἀσκήτρια σιμὰ 'ς τ' ἀσκηταριό σου,

νὰ περβατῶ ἔξυπόλυτη 'ς τοὺς λόγγους καὶ 'ς τὰ ὄρη,

καὶ νὰ κοιμοῦμαι ἔξενυμη 'ς τὰ χιόνια καὶ 'ς τοὺς πάγους.

15

Λυπήσ', ἀφέντη μ' ἀσκητή, νὰ σώσω τὴ ψυχὴ μου».

Κι ὁ ἀσκητῆς ἔγελαστηκε, τὴν ἔπηρε 'ς τὸ κελλί του,

καὶ τὸ κελλί του ἔλαμψε ἀπὸ τὴν ἐμορφιά της.

Μιὰ νύχτα δὲν ὑπόφερε νὰ μείνῃ 'ς τὰ δικά του,

κ' ἡ κόρη τὸν ἐχαΐδευε, γιὰ νὰ τὴν εὐλογήσῃ.

20

Κι ὁ ἀσκητῆς ἐξέχασε σταυροὺς καὶ κομπολόγια.

«Σύρτε, σταυροί, 'ς τίς ἐκκλησίας καὶ ράσα 'ς τ' Ἅγιον Ὄρος

καὶ σύ, ψυχὴ μ' ἁμαρτωλὴ, σύρτε 'ς τοὺς κολασμένους».

Παραλλαγή Β' (Τριτάτου).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ὁ Πειρασμός

ΑΘΗΝΩΝ

Σαράντα χρόνους ἀσκητῆς κι δώδεκα ἱερέας

ἰβγῆκιν κι πινέφτηκι οἱ ὄλοις τοὺς ἀσκητῆδιν.

«Δὲ μὴ γιλάει ἡ πειρασμός, δὲ μὴ γιλάει ἡ Γιούδας».

Σὰν τὰ 'κουσι κ' ἡ πειρασμός, σὰν τὰ 'κουσι κ' ἡ Γιούδας,

5

βάνει τοὺν ἥλιον πρόσουπον κι τοὺν φηγγάρι ἀστῆθι,

κι τοὺν καθάργγιον ἀγνρινὸ τοὺν βάνει δαχτυλίδι,

κι ὁσούν ἄμμούν 'ς τὴ θάλασσα φλουρί, μαργαριτάρι,

κι κίνησι κι πάει.

«Καλὴ μέρα σ', πατέρα μου. — Καλῶς τὴν κόρη ἀπού 'ρθι.

10

Φέγα 'πὸν δῶθι, περασμέ, φέγα 'πὸν δῶθι, Γιούδα.

— Τιγὰρ ἐγὼ εἶμι πειρασμός, τιγὰρ ἐγὼ εἶμι Γιούδας;

'Ἐγὼ εἶμι βασιλόκουρτσον, βασιλουδουχατέρα».

Γιλάστηκι κι ἡ ἀσκητῆς, 'ς τὰ γόνατα τὴν παίρει

'ς τὰ γόνατα τὴν ἔπιρνι, 'ς τὰ μάθκια τὴν φιλοῦσι.

15

Ψιλὸς ἀέρας τραύηξι κι χάθηκιν ἡ κόρη.

Τότι τοὺν συλλουγιαστήκιν, πὼς ἦταν οὗ Ἰούδας.

Εἰς τὰς παραλλιγὰς ταύτας τοῦ ἄσματος ἐκτίθεται πῶς ὁ διάβολος, μεταμορφωθείς εἰς εὐειδῆ νεάνιδα, ἐπιτυγχάνει νὰ ἐξαπατήσῃ ἀσκητὴν τινα, ὅστις ἐπὶ τρεσ-

σαρακονταετίαν ἤσκει τὸν βίον διάγων ἐν ἐγκρατεῖα. Εἰς τὸν τρόπον ὅμως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ θέματος τούτου εἰς τὰς παρατιθεμένας παραλλαγὰς τοῦ ἄσματος παρατηροῦμεν διαφορὰς τινας. Οὕτως εἰς τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου), ὡς καὶ εἰς τὴν ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας, ὁ ἀναχωρητὴς παρουσιάζεται καυχώμενος διὰ τὸν ἐγκρατῆ βίον του· τοῦτο παρατηροῦμεν ὅτι ἐλλεῖπει ἀπὸ τὴν παραλλαγὴν Α' (Ἡλείου), εἰς τὴν ὁποίαν ἡ νεᾶνις (διάβολος), ἄνευ προκλήσεώς τινος ὑπὸ τοῦ ἀσκητοῦ διὰ τὴν ἐγκρατείαν του, ἐμφανίζεται εἰς αὐτὸν καὶ παρακαλεῖ νὰ γίνῃ δεκτὴ εἰς τὸ κελλίον του, μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῆς, ὡς ἀσκήτρια.

Ὁ ἀσκητὴς, διστάζων ἐν ἀρχῇ, ὑποχωρεῖ τέλος πρὸ τῶν θερμῶν τῆς νεάνιδος παρακλήσεων καὶ εἰσάγει αὐτὴν εἰς τὸ κελλίον του. Μετ' ὀλίγον ἐλκύεται ἐκ τοῦ κάλλους της καὶ ἀποφασίζει κατὰ τὴν παραλλαγὴν Α' (Ἡλείου) νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν ἀσκητικὸν βίον, ἀδιαφορῶν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτίας του.

Κι ὁ ἀσκητὴς ἐξέχασε σταυροὺς καὶ κομπολόγια.

*«Σύρτε, σταυροί, ὅς τις ἐκκλησιὰς καὶ θάσα ὅς τ' Ἅγιον Ὅρος
καὶ σύ, ψυχὴ μ' ἁμαρτωλὴ, σύρτε ὅς τινὲς κολασμένους».*

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
Πρὸς τὴν παραλλαγὴν ταύτην, Α' συμφωνεῖ εἰς τὴν ἑξῆς διατύπωσιν τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἡ ἐκ Καρπενησίου παρ' Ἰατρίδου μετὰ διαφορὰς τινας μόνον εἰς λέξεις καὶ γραμματικὸν τύπον¹⁾. Ὁμοίον εἶναι τὸ τέλος τοῦ ἄσματος καὶ εἰς τὰς ἐκ Γρανίτσας καὶ Παγγαίου παραλλαγὰς. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκ τούτων ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γουγούση²⁾ ὁ ἀσκητὴς δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς κόρης (διαβόλου) λέγει:

«Ἄντε, ρασάκι μ', ὅς τὸ καλό, σταυρέ μ' καὶ κομπολόγι.

Ἐγὼ τῶρα θὰ παντριφτῶ, γυναῖκα θέλ' νὰ πάρω».

Τότε γυρίζει οὐ δαίμονας δυὸ λόγια καὶ τὸν λέγει.

«Ἐσύ ὅσαν ποὺ παινέθηκες μπροστὰ ὅς τοὺς ἀσκητᾶδες,

οὐ δαίμονας δὲν οἱ γελάει καὶ δὲν σὲ ξεπλανεύει,

καὶ τῶρα ξεπλανεύτηκες τὸν δαίμονα νὰ πάρῃς».

Εἰς τὴν ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὴν (Β') ὁ ἀσκητὴς διστάζει ἐπίσης νὰ δεχθῇ τὴν νεάνίδα καὶ τὴν ἀποδιώκει ἀπὸ τοῦ κελλίου του, διότι ὑποψιάζεται ὅτι εἶναι ὁ

¹⁾ Οὕτως ἀπαντῶσιν παρ' Ἰατρίδου: στ. 2 *εὐμορφη* ἀντὶ *ἐμορφη* ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ παραλλαγῇ, στ. 6 καὶ 10 *πνευματικὴ* ἀντὶ *πλεματικὴ*, στ. 6 *ἐξομολογήσης* ἀντὶ *ἐομολογήσης*, στ. 7 *θὲς* ἀντὶ *θέλ'ς*, στ. 13 *νὰ προπατ' ἀνυπόδυτη* ἀντὶ *νὰ περβατῶ ξυπόλυτη*, στ. 14 *νὰ κοιμῶμαι* ἀντὶ *νὰ κοιμοῦμαι* κ.ἄ.

²⁾ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 57, σημ. 8.

Πειρασμός. «Φέγα ᾿πὸν δῶθι, περασμέ, φέγα ᾿πὸν δῶθι, Γιούδα». Ὁ διάβολος ὅμως, ἵνα ἐπιτύχη τὴν παραπλάνησίν του ἀπαντᾷ :

«Τιγὰρ ἐγὼ εἰμι πειρασμός, τιγὰρ ἐγὼ εἰμι Γιούδας ;

᾿Γιὼ εἰμι βασιλόκουρτσου, βασιλουδυνατέρα».

Ὁ ἐρημίτης ἐπίστευσε καὶ ἐδέχθη εἰς τὸ κέλλιον του τὴν νεάνίδα. Μετ' ὀλίγον οὗτος δελεάζεται ὑπ' αὐτῆς καὶ παραβαίνων τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως παραλαμβάνει τὴν κόρην ἐπὶ τῶν γονάτων του. Καθ' ἣν στιγμήν ὅμως τὴν ἡσπάζετο, αὕτη ἀνελύθη εἰς ἀέρα καὶ ἐξηφανίσθη· τότε δὲ ὁ ἀσκητὴς ἀντελήφθη ὅτι αὕτη ἦτο ὁ Πειρασμός (᾿Ιούδας).

Ἐκ τῶν λοιπῶν παραλλαγῶν τοῦ ἄσματος μόνον εἰς τὴν κατωτέρω ἐκ Θεσπρωτίας ὁ διάβολος παρουσιασθεὶς ὡς Παπαδοπούλλα δὲν ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ του καὶ φεύγει κατησχυμμένος.

Ὁ Δεσπότης καὶ ὁ δαίμονας¹⁾

Σαράντα χρόνους ἀσκητὴς καὶ δεκοχτὼ Δεσπότης
καὶ πῆσε καὶ παινεύτηκε εἰς τοὺς ἄλλους ἀσκητῆδες.

Κι ὁ Δαίμονας σὰν τ' ἀκούσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.

Τρεῖς μέρες ἐστολίστηκε, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κοκκί-

καὶ τὰ φτερὰ τοῦ κόρακα βάνει τὰ μαῦρα φρύδια·

κινάει καὶ πάνει μιὰ βραδιά καὶ μιὰ καλὴ ἡμέρα.

«Καλησπέρα, Δεσπότη μου! — Καλῶς τηνε τὴν κόρη!»

«Κόρη, μὴν εἶσαι ὁ δαίμονας, μὴν εἶσαι καὶ ὁ γυιὸς του ; »

10 «Ἐγὼ δὲν εἰμαι δαίμονας καὶ οὔτε καὶ ὁ γυιὸς του,

μόν' εἰμαι κόρ' ἀπάρθενη, εἰμαι παπαδοπούλλα·

ἤρθα νὰ μάθω γράμματα, νὰ μάθω καὶ κοντύλι.

Κι ὁ Δεσπότης σηκώθηκε καὶ πάνει στὸ κελλί του,

ὅλη τὴ νύχτα προσευχὴ καὶ δέηση μεγάλη·

15 καὶ τὸ πρωὶ σηκώθηκε καὶ πάει στὴν ἐκκλησία

κ' εὐθὺς ἔσκασ' ὁ δαίμονας καὶ γλύτρωσ' ὁ Δεσπότης.

Εἰς τὰς ἐκ Παραμυθίας καὶ Μαλακασίου παραλλαγὰς ἑλλείπει τὸ τέλος τοῦ ἄσματος, τῆς τελευταίας δ' ἐκ τούτων ἡ ἀρχὴ (στ. 1-4) ἔχει ληφθῇ ἐξ ἄσματος τῆς ξενιτειᾶς²⁾.

¹⁾ ΛΑ ἀρ. 414, σ. 30 ἀρ. 8 (Θεσπρωτία. Συλλογὴ Δ. Α. Παναγιωτίδου).

²⁾ ΛΑ Ὑλη, ἀρ. 1965 (Συλλ. Ν. Βραχνοῦ).

Π' ἀνάθιμα ποὺ τό 'λιγι τ' ἀδέρφια δὲν πουνιῶντι
τ' ἀδέρφια σκίζουν τὰ βουνὰ ν' ὅσου ν' ἀνταμωθοῦνε.
Σὰν πάσαν κι ἀνταμώθηκαν σ' ἓνα σινὸ γκιουφύρι
κι ἓνας τοὺν ἄλλον ἔλιγι, κ' ἓνας τοὺν ἄλλον λέγουν.

Ἐκ τῆς ἀδρομεροῦς ταύτης ἀναλύσεως τῶν παραλλαγῶν τοῦ ἵσματος παρατηροῦμεν ὅτι ὑπόθεσις του εἶναι ἡ ἐξαπάτησις τοῦ ἐν αὐστηρᾷ ἀσκήσει διάγοντος τὸν βίον ἀναχωρητοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου μετασχηματισθέντος εἰς εὐειδῆ νεάνιδα. Τὸ θέμα τοῦτο ὁμως εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐκ τῆς ἀγιολογικῆς παραδόσεως.

Ἡ Βιβλικὴ διδασκαλία (Γέν. 3, 1-7) περὶ τῆς παραπλανήσεως τῶν πρωτοπλάστων πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ὑπὸ τοῦ ὄφεως καὶ μάλιστα ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου (Λουκ. 8' 1-13, Ματθ. 8' 1-11) περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ διαβόλου καὶ περὶ τούτου ὡς ἐχθροῦ τοῦ ἀνθρώπου «ἀνθρωποκτόνου», ἐπιζητοῦντος διὰ πάσης πανουργίας, ὅπως ἐξαπατήσῃ τὸν ἀνθρώπον καὶ ὀδηγήσῃ οὕτως αὐτὸν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐνέπνευσεν ἀπὸ τοῦ Δ' μ. Χ. αἰῶνος τὴν ἐκ τοῦ κοσμικοῦ βίου φυγὴν καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσκητικούς ἀγῶνας τῶν ἀναχωρητῶν τῆς ἐρήμου καὶ τῶν μοναχῶν κατὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πονηροῦ πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν ¹⁾).

Εἰς μέγαν ἀριθμὸν τῶν βίων τῶν ἀγίων καὶ ὁσίων τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίᾳ δὲ τῶν ἀναχωρητῶν, ἀναφέρεται καὶ ἐξαίρεται ἡ ἀπομόνωσις αὐτῶν ἐκ τῆς κοινωνίας καὶ ἡ αὐστηρὰ ἐν ἐγκρατεῖᾳ ἀσκήσις των μετὰ πολυωρου καθ' ἡμέραν προσευχῆς.

Διὰ τῶν μέσων τούτων ἐπίστευον γενικῶς οἱ μονάζοντες καὶ οἱ ἐρημίται ὅτι θὰ ῥῥυάνοντο νὰ ἀντετελέθουν νικηφόρως κατὰ τοῦ διαβόλου, ὅτι δὲ ἄκαταπαυστῶν καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν τεχνασμάτων καὶ ποικιλομορφῶν ἐμφανίσεων του προσεπάθει νὰ ἐξαπατήσῃ τοὺς κατὰ Χριστὸν τὸν βίον πολιτενομένους καὶ παρασύρῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν ἀπώλειαν.

Εἰς τὸ ἔργον του τοῦτο ὁ διάβολος παρουσιάζεται εἰς τοὺς ἀσκητὰς καὶ μοναχοὺς, ὅτε μὲν ἐφορμῶν κατ' αὐτῶν ὑπὸ τὴν μορφήν ἀγρίων θηρίων, ἐρπετῶν, πτηνῶν καὶ ἄλλων ζώων π. χ. λύκου, ὄφεως, κόρακος κ. ἄ., ὅτε δὲ διὰ φωνῶν, κρότων, λιθοβολισμῶν, καταιγίδων καὶ συριγμῶν πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς αὐτῶν ²⁾. Οὐχὶ σπανίως παρουσιάζοντο εἰς αὐτοὺς οἱ δαίμονες ὡς ἄγγελοι ³⁾ καὶ ὡς ἄγιοι, ἔτι δὲ καὶ ὡς ὠραῖαι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι, προσερχόμεναι εἰς τὰ ἐρημητήρια αὐτῶν, ἐζήτουν νὰ τύχουν προστασίας παρ' αὐτῶν, οὕτω δὲ νὰ ἐξαπατήσουν αὐτούς.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῶν δαιμόνων ἀναφέρει ἤδη κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ὁ μέγας Ἀθανάσιος εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου ὅτι οὗτοι: «Ἐπειδὴν

¹⁾ Βλ. Ἀνδρ. Ι. Φυτράκη, Μαρτύριον καὶ μοναχικὸς βίος. Θεολογία ΙΘ' (1941-48) 309 κέξ. Τοῦ αὐτοῦ, Οἱ μοναχοὶ ὡς κοινωνικοὶ διδάσκαλοι καὶ ἐργάται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, Ἀθήναι 1950, σ. 6 κέξ.

²⁾ Βλ. Ἀνδρ. Φυτράκη, Τὰ ἰδεώδη τοῦ μοναχικοῦ βίου κατὰ τὸν Δ' μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ τῇ βάσει ἀγιολογικῶν πηγῶν. Ἐν Ἀθήναις 1945, σ. 30.

³⁾ Migne, P. G. 150, 1017)

γὰρ ἐκ φανεροῦ καὶ ρυπαρᾶς ἡδονῆς μὴ δυνηθῶσιν ἀπατῆσαι τὴν καρδίαν, ἄλλως πάλιν ἐπιβαίνουσιν καὶ λοιπὸν φαντασίας ἀναπλάττοντες ἐκφοβεῖν προσποιοῦνται, μετασχηματιζόμενοι καὶ μιμούμενοι γυναῖκας, θηρία, ἔρπετα καὶ μεγέθη σωμάτων καὶ πλῆθος στρατιωτῶν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτως δεῖ τὰς τούτων φαντασίας δειλιάν· οὐδὲν γὰρ εἰσιν ἀλλὰ καὶ ταχέως ἀφανίζονται· ἐὰν μάλιστα τῇ πίστει καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν τις περιφράτῃ. Τολμηροὶ δὲ εἰσι καὶ λίαν ἀναιδεῖς . . . Καὶ προσποιοῦνται μαντεύεσθαι καὶ προλέγειν τὰ μεθ' ἡμέρας ἐρχόμενα, δεικνύειν τε ἑαυτοὺς ὑψηλοὺς ἄχρι τῆς στέγης φθάνοντας καὶ πλατεῖς τῷ μεγέθει, ἵνα οὓς οὐκ ἡδυνήθησαν ἀπατῆσαι τοῖς λογισμοῖς, κἂν ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ὑφαρπάσωσιν . . .» ¹⁾ Εἰς τὴν Λαυσαϊκὴν ἱστορίαν ἀναφέρεται ἐπίσης ὅτι «*Αἰσχυρθεὶς ὁ δαίμων καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἡττᾷ αὐτοῦ εἰς λαίλαπα ἀνελύθη καὶ εἰς δνάγρους σκιρτῶντας καὶ φεύγοντας καὶ ψόφους ἀφ' ἑαυτῶν ἀπολύοντας ἐξομοιωθεὶς, οὕτως ἄφαντος ἐγένετο*» ²⁾).

Οἱ μοναχοὶ καὶ λοιποὶ εὐσεβεῖς, ὅπως μὴ ἐμπέσουν εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτὰς πλεκτάνας τοῦ Πειρασμοῦ, ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντοτε ὠπλισμένοι κατ' αὐτοῦ. Ὅπλα δὲ ἀήττητα πρὸς τοῦτο εἶχον τὸν σταυρὸν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν αὐστηρὰν ἐγκράτειαν.

Πλὴν τῶν μετασχηματισμῶν τούτων τὰς δαιμόνων ἀναφέρεται ἐν τοῖς συγγραφοῖς, ὡς ἤδη εἵπομεν, καὶ ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ὑπὸ μορφὴν εὐαεδοῦς γυναίκος, ὡς καὶ εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν δημοτικὸν ποίημα ὑπὸ τὴν ὁποίαν, παρουσιαζόμενοι οὗτοι εἰς τοὺς μοναχοὺς, προσπαθοῦν νὰ δελεάσουν αὐτοὺς διὰ τοῦ γυναικείου κάλλους καὶ ἐπιτύχουν οὕτω νὰ διαρρήξουν οἱ ἀσκηταὶ τὸν κανόνα τῆς ἀσκήσεως αὐτῶν ³⁾).

Εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (4 αἰ.) ἀναφέρεται ὅτι ὁ διάβολος «*ὑπέμενεν ὁ ἄθλιος καὶ ὡς γυνὴ σχηματίζεσθαι νυκτὸς καὶ πάντα τρόπον μιμεῖσθαι, μόνον ἵνα τὸν Ἀντώνιον ἀπατήσῃ. Ὁ δὲ τὸν Χριστὸν ἐνθυμούμενος καὶ τὴν δι' αὐτὸν εὐγένειαν καὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς λογιζόμενος, ἀπεσβέννυε τὸν ἄνθρωπα τῆς ἐκείνου πλάνης*» ⁴⁾).

¹⁾ Migne, P. G. 26, 877 A-B. βλ. καὶ στ. 849 A-C.

²⁾ Migne, P. G. 34, 1042 D.

³⁾ Εἰς τὸν ὅσιον Ἀντώνιον παρουσιάσθη ὁ δαίμων ὑπὸ μορφὴν μέλανος παιδὸς προσπαθοῦντος νὰ ἀπατήσῃ τὸν Ὅσιον. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν του ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου, ποῖος εἶναι, ὁ δὲ δαίμων ἀπήντησεν: «*Ἐγὼ τῆς πορνείας εἰμὶ φίλος· ἐγὼ τὰ εἰς ταύτην ἐνεδρα καὶ τοὺς ταύτης γαργαλισμοὺς κατὰ τῶν νέων ἀνεδεξάμην καὶ πνεῦμα πορνείας κέκλημαι. Πόσους θέλοντας σωφρονεῖν ἠπάτησα! Πόσους ἐγκρατενομένους μετέπεισα γαργαλίζων!*». Migne, P. G. 26, 849 C.

⁴⁾ Migne, P. G. 26, 848 B. Εἰς τὸν Ναθαναὴλ βιοῦντα ἐν τῇ σκῇτῃ ἐνεφανίσθη περὶ τὸ ἐσπέρας ὁ πειρασμὸς ὡς παιδίον καὶ ἐζήτηε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὴν κέλλην του. Migne, P. G. 34, 1042 D.

Εἰς τὸν βίον ἔτι τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου τοῦ νέου (9 αἰ.) λέγεται ὅτι, μονάζων οὗτος εἰς τὸ μοναστήριον τῶν εὐνούχων πλησίον τοῦ μικρασιατικοῦ Ὀλύμπου, ἐκάθισεν ἡμέραν τινα γυμνὸς ἔξω τοῦ κελλίου, ἵνα καθάρσῃ τὸ χιτῶνίον του ἀπὸ τῶν ἐπ' αὐτοῦ φθειρῶν. «Μετὰ δὲ ὥρας διάστημα ἀναβλέψας ὁρᾷ γυναῖκα λυσίτριχον, εὐειδῆ πάνυ, ἐρχομένην ἐπάνω αὐτοῦ ἀναιδῶς καὶ ταραχθεῖς ἐπὶ τῇ ταύτης θέᾳ, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ κελλίον». Ὁ ὁσιος προσευχηθεὶς ἀπῆλθε πρὸς τὸν μέγαν Ἰάκωβον καὶ ἀνέφερε τὸ γεγονός. «Ὁ δὲ ἅγιος ἀκούσας λέγει αὐτῷ. Οὐκ ἦν κατὰ τὴν ἀλήθειαν γυνή, ἀλλὰ φαντασία δαιμονική, σὺ οὖν ἀνδρίζου καὶ μὴ πτοῦ . . . »¹⁾. Καὶ περὶ τοῦ ὁσίου Μαξίμου τοῦ Ἀθωνίτου καὶ Καυσοκαλύβη (14 αἰ.) ἀναφέρεται εἰς τὸν βίον του ὅτι οὗτος «ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον καὶ ἀφύπνωσε καὶ ἀναστὰς ἐκάθισε καὶ θεωρεῖ γύναιον κεκοσμημένον ἔμπροσθεν τοῦ σπηλαίου καὶ γνοὺς τὴν ἐπίνοιαν τοῦ παμπονήρου δαίμονος καὶ ποιήσας ἐκ τρίτου τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἄφαντος ἐγένετο»²⁾.

Τὸ θέμα τοῦτο, τυπικὸν εἰς πολλὰ συναξάρια, ἀπαντᾷ ὡς ἐκτενὲς διήγησις εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ. Τοῦτον μὴ κατορθώσας ὁ διάβολος νὰ ἀπατήσῃ, ἠπεύλῃσε φεύγων ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ, εἰ μὴ δὲν τὸν ταπεινώσῃ. Οὕτω μετ' ὀλίγον γυνὴ τις ἀκούσασα περὶ τῆς καρτερικῆς πολιτείας τοῦ Μαρτινιανοῦ εἰς τὸ ὄρος «τόπος Κιβωτοῦ» πλησίον τῆς Καισαρίας τῆς Παλαιστίνης καὶ «ὑποβλήθεισα ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ» ἀπεράσισε νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ὅσιον μετὰ σκοπὸν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἐγκράτειάν του. Ἀφοῦ ἐνεδύθη αὕτη στολὴν ρακώδη, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος περὶ τὸ ἑσπέρας βροχερᾶς καὶ ψυχρᾶς ἡμέρας καὶ ἦλθε πρὸ τοῦ κελλίου τοῦ Ὀσίου κλαίονσα καὶ παρακαλοῦσα αὐτὸν νὰ τὴν δεχθῇ πρὸς διανυκτέρευσιν, ἵνα μὴ μένουσα εἰς τὸ ὑπαιθρον κατασπαραχθῇ κατὰ τὴν νύκτα ὑπὸ τῶν θηρίων.

Ὁ ὁσιος Μαρτινιανός, εὐρεθεὶς πρὸ τοῦ διλήμματος τούτου, ἐδέχθη αὐτὴν εἰς τὸ κελλίον του. Κατὰ τὴν νύκτα «εἰσελθὼν ὁ Σατανᾶς ἐτάραξεν αὐτὸν εἰς πύρωσιν τῆς σαρκὸς καὶ ἀναστὰς ἔωθεν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κελλίου, ὅπως τὸ γύναιον ἐκβάλῃ καὶ προπέμψῃ. Ἐκείνη δὲ ἀναστᾷσα περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐκόσμησεν ἑαυτὴν καὶ ἡτοιμάσατο πρὸς τὴν ἀπάτην τοῦ ἀνδρός».

Ὁ Μαρτινιανός, ἐλκυσθεὶς ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς γυναικὸς καὶ παροτρυνόμενος ὑπ' αὐτῆς διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἵνα τὴν νυμφευθῇ, ἐφαίνετο πρὸς στιγμὴν καμπτόμενος πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἀλλ' «ὁ φιλόανθρωπος καὶ εὐσπλαχνος Θεός, ὁ μὴ παρορῶν τὸν ἐκ νεότητος κάματον αὐτοῦ καὶ μὴ ἐξουδενώ-

¹⁾ Βλ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Συλλογὴ Παλαιστ. καὶ Συριακῆς ἀγιολογίας, τεύχος Α'. Ἐν Πετροπόλει 1907, σ. 207, στ. 24 κέξ.

²⁾ Anal. Boll. 54 (1936), 45, στ. 25 κέξ.

σας αὐτοῦ τὴν προσευχήν, μετέβαλε τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ ἀποστραφῆναι τῆς πονη-
 ρᾶς ἐνθυμήσεως αὐτοῦ καὶ μετέβαλεν εἰς ἀγαθὴν ἐννοιαῖ». Οὕτως ὁ Μαρτινιανός,
 συναισθανθεὶς τὸ ἁμάρτημα πρὸς τὸ ὁποῖον ἦγετο, συνέλεξεν ἀμέσως φρύγανα, εἰς
 τὰ ὁποῖα, ἀφοῦ ἔβηκε πῦρ, ἐπήδησεν ἐπάνω ὑποστάς οὕτως ἐγκαύματα. Ἡ γυνὴ
 ἰδοῦσα τὴν καρτερίαν τοῦ ἀσκητοῦ μετενόησε καὶ προσπέσασα εἰς τοὺς πόδας του
 ἀνεφώνησε: «Δέομαί σου, συγχώρησόν μοι τῇ ἁμαρτωλῇ. Σὺ γὰρ γινώσκεις, δέσποτα,
 ὅτι πολὺν στρεβλὸς ἐστὶν ὁ διάβολος». ¹⁾

Ἐτέρα ἐκτενὴς ὡσαύτως διήγησις περὶ τοῦ πειρασμοῦ ἀσκητοῦ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ
 ἀπαντᾷ εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου ²⁾. Οὗτος διηγεῖται εἰς τοὺς
 ἐπισκεφθέντας αὐτὸν ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ του μοναχοὺς Θεόφιλον, Σέργιον καὶ
 Ὑγιεινὸν ὅτι «μετὰ οἰκῆσαι με ἐνταῦθα καὶ ποιῆσαι ἔτη δώδεκα ἐξῆλθον ἐν μιᾷ ἔξω
 τοῦ σπηλαίου μου περὶ ὥραν ἐβδόμην καὶ ἐκαθέσθην μετὰ τῶν δύο λεόντων καὶ
 ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἤρξατό με πειράζειν καὶ ποιήσας ἑαυτὸν ὁ πονηρὸς σουδάριον γυναι-
 5 κὸς πάνν ἔντιμον καὶ ψιλὸν ἔκειτο ἀπέναντί μου χαμαί, ἐγὼ δὲ ὁ ταλαίπωρος πωρω-
 θεὶς τὸν λογισμὸν καὶ μὴ νοήσας τὸν δόλον τοῦ πονηροῦ, λαβὼν αὐτὸ ἔβηκα ἔνδον
 τοῦ σπηλαίου... τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξῆλθον τοῦ σπηλαίου... καὶ πάλιν θεωρῶ ἄλλην
 φαντασίαν τοῦ ἐχθροῦ. Ἰδοὺ γὰρ ἐκάθητο ὁ διάβολος ἐπάνω λίθου ὥσπερ γυνὴ κεκο-
 10 σμημένη ἐν ματισμῷ καὶ χρυσίῳ πολυτελεῖ, τὸν δὲ κάλλους αὐτῆς οὐκ ἔσται κόσμος,
 καὶ ἔκλαιε πικρῶς ὥστε καμὲ κινήσαι εἰς τὸ κλαῖναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν· γύναι,
 15 πόθεν παραγέγονας; ἡ δὲ εἶπε πρὸς με· ἐγὼ ἡ ταλαίπωρος γυνὴ εἰμι ὀνόματι Μαρία,
 θυγάτηρ πέλουσα Ρωμαίου τινός, καὶ ἠνάγκασάν με οἱ γονεῖς μου συναφθῆναι ἀνδρὶ,
 καὶ γὰρ μὴ βουλομένη τοῦτο ποιῆσαι προφάσει γαστροῦ λαθοῦσα τοὺς χορεύοντας καὶ
 τὸν ἄνδρα, ἀπὸ τοῦ παστοῦ ἔφυγον μηδενὸς γινώσκοντος καὶ μὴ γνωρίζουσα τὴν
 20 εὐθείαν ὁδὸν πλανωμένη διὰ τῶν ὁρέων καὶ τῶν κρεμνῶν μόλις πάρεμι ὧδε, μὴ
 γινώσκουσα ποῦ ἔρχομαι. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς ἔτι ὢν πεπωρωμένος ἐπίστευον αὐτῇ
 ὅσα ἐλάλει μοι, τῇ δὲ τέχνῃ τῆς ἀπατελῆς μεθόδου ἐδελέαζε τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν
 καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς αὐτῆς εἰσήγαγον αὐτήν ἐν τῷ σπηλαίῳ τούτῳ. Τὰ δὲ
 δάκρυα αὐτῆς καὶ οἱ στεναγμοὶ οὐδόλως ἐπαύοντο καὶ συμπαθήσας αὐτῇ διὰ τὴν
 πεῖναν δέδωκα αὐτῇ φαγεῖν... μήπως λιμῶ ἀποθάνῃ καὶ κηλιδώσῃ μου τὴν
 20 ψυχὴν...»

Κατὰ τὴν νύκτα, διηγεῖται ἐν συνεχείᾳ ὁ Μακάριος, ἡ γυνὴ αὕτη ἐπλησίασεν
 αὐτὸν κοιμώμενον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν θωπεύῃ· τότε «ἐγὼ ὁ ἄθλιος καὶ ταλαίπωρος,
 ὁ μηδέποτε ἐνθυμηθεὶς κακὴν πράξιν ἢ κινήθεις εἰς ἐπιθυμίαν πορνείας τὴν αὐτὴν

¹⁾ Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Μαρτινιανοῦ. Ἀθ. Παπαδοπούλου-Κερα-
 μέως. Ἔνθ' ἀν., σελ. 86-91.

²⁾ Βλ. ἐν Α. Vasiliev, Anecdota Graecobyzantina, Pars I, Mosquae, 1893, σ. 159 β-162β.

ὥραν ἠρξάμην ταράττεσθαι εἰς ἁμαρτίαν ἐρασθεὶς αὐτῆς καὶ προσλαβόμενος αὐτὴν πρὸς ἑμαυτὸν ἐβουλήθην συγγενέσθαι αὐτῇ εἰς ἁμαρτίαν, ἐκείνη δὲ ἄφ(ν)ω ἀφανῆς ἐγένετο ἅπ' ἐμοῦ. Ἐγὼ δὲ ὁ ἄθλιος ὡς πωρωθεὶς τῷ νοῦ ἐυρέθην ὑπτιος κείμενος 25 ἐπὶ τὴν γῆν ὥσπερ ἀπὸ ὕπνου βαθυτάτον, καὶ ὅτε ἀνένηψα ἐκ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου καὶ ἦλθον εἰς ἑμαυτόν, ἐπιγινούς τὴν αἰσχύνην μου καὶ τὴν δεινὴν καὶ ἀφόρητον ἁμαρτίαν ὅτι μεγάλη ἐστίν, ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σπηλαίου, ἔκλαυσα πικρῶς σφόδρα . . . »

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀγιολογικῶν τούτων διηγήσεων πρὸς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν δημῶδες ἄσμα γίνεται ἀμέσως καταφανὴς ἡ στενὴ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνωτέρω εἰς τὸν βίον τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου σχετικὴν διήγησιν καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προέλευσις τούτου.

Οὕτω α') εἰς τὸ ἄσμα, ὡς παραδίδεται εἰς τὴν ἐξ Ἡλείου (Α') παραλλαγὴν, ὁ διάβολος παρουσιάζεται ὡς «ἐμορφή κοπέλλα» κλαίουσα καὶ παρακαλοῦσα (στ. 5) πρὸ τοῦ κελλίου τοῦ ἀσκητοῦ, ὅπως γίνῃ ὑπ' αὐτοῦ δεκτὴ ὡς ἀσκήτρια (στ. 12). Ὅμοίως ἐμφανίζεται ὁ πειρασμὸς καὶ ἐν τῇ ἀγιολογικῇ διηγέσει (στ. 7 κέξ.) ὥσπερ γυνὴ κεκοσμημένη ἐν ἱματισμῷ καὶ χρυσίῳ ποικιλεῖ, τοῦ δὲ κάλλους αὐτῆς οὐκ ἔστι κόρος, καὶ ἔκλαιε πικρῶς ὥστε καμὲ κατῆσα εἰς αὐτὴν κλαῦσαι». Δὲν λέγεται ἐνταῦθα ρητῶς ὅτι ἡ γυνὴ (διάβολος) ἐζήτησε νὰ ἐξομοιογῇ καὶ ἀσκητεῖν, ὡς ἐν τῷ ἄσματι, ἀλλ' ἐννοεῖται τοῦτο, αὐτῆς λεγούσης ὅτι ἀναγκασθεῖσα νὰ νυμφευθῇ ἀπέδρασε κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ γάμου τῆς καὶ κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη (στ. 11 - 15).

β') Ἡ γυνὴ λέγει περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς εἰς τὸ ἄσμα καὶ εἰς τὸ συναξάριον. Οὕτω κατὰ μὲν τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου) τοῦ ἄσματος αὕτη εἶναι θυγάτηρ βασιλέως «βασιλόκουρτσου, βασιλουνδυχατέρα» (στ. 12)¹⁾, κατὰ δὲ τὴν διήγησιν (στ. 10 - 11) ὀνομάζεται Μαρία «θυγάτηρ πέλουσα Ρωμαίου τινός».

γ') Περὶ τῆς ἐξαπατήσεως τοῦ ἀσκητοῦ ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς εἰσδοχῆς αὐτῆς εἰς τὸ κελλίον λέγεται εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω παραλλαγὰς τοῦ ἄσματος (Α' στ. 6 - 9, Β' στ. 13 καὶ εἰς τὴν διήγησιν (στ. 15 - 20).

δ') Εἰς τὴν παραλλ. Α' στ. 19 τοῦ ἄσματος ἡ κόρη ἐχάιδευσεν τὸν ἀσκητὴν, διὰ νὰ τὴν εὐλογήσῃ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὴν διήγησιν (ιδ. ἀνωτ. σ. 64) ἐνθα ἀναφέρεται ὅτι κοιμωμένου τοῦ ἀναχωρητοῦ ἡ γυνὴ (διάβολος) ἐπιηλάφει τὸ σῶμα του.

ε') Κατὰ τὴν ἐκ Τυρνάβου παραλλαγὴν (Β', στ. 14 - 16), ὅτε ὁ ἀσκητὴς ἤρχισε

¹⁾ Εἰς ἄλλας παραλλαγὰς λέγεται: παπαδοπούλλα (Θεσπρωτίας), «κόρη τοῦ παπᾶ, κόρη ἀρραβωνιασμένη» (Γρανίτης Ἀπεραντίων Εὐρυτανίας), «κόρη τοῦ παπᾶ κ' ἡ νύφη τοῦ κοννόμου (Μαλακασίου), «κόρη ἀνύπαντρη, κόρ' ἀρραβωνιασμένη» (Παραμυθίας). Ἐρωτωμένη αὕτη ὑπὸ τοῦ ἀναχωρητοῦ, τίνας εἶναι θυγάτηρ, ἀπαντᾷ: «Ἐγὼ ἔμαι πού τὸν τόπο σου, ἡ ἀγαπητικιά σου» (Παγγαίου Μακεδονίας).

νά φιλή τὴν κόρη, αὕτη ἀνελύθη εἰς ἀέρα καὶ ἐξηφανίσθη. Τότε δὲ ἀντελήφθη οὗτος τὴν ἀπάτην τοῦ σατανᾶ «Τότι τοῦ συλλουγιάστηκιν πὼς ἦταν οὐ Ἰούδας». Ὁ ὅσιος Μακάριος ὁ Ρωμαῖος διηγεῖται ὁμοίως (στ. 23-25) ὅτι, ὅτε οὗτος ἐπλησίασε τὴν γυναῖκα, «ἐκείνη . . . ἄφ(ν)ω ἀφανῆς ἐγένετο . . .». Τότε δὲ συνελθὼν «ἐκ τῆς πλάνης τοῦ διαβόλου» καὶ συναισθανθεὶς τὸ ἁμάρτημά του ἔκλαυσε πικρῶς.

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως ταύτης τοῦ ἔσματος πρὸς τὴν σχετικὴν ταύτην διήγησιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Ρωμαίου παρατηροῦμεν ὅτι ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω παραλλαγῶν τοῦ ἔσματος, ἡ Α' (Ἡλείου) συμφωνεῖ πρὸς τὴν διήγησιν ἀπὸ τοῦ στ. 1-19, ἡ δὲ Β' (Τυρνάβου) ἀπὸ τοῦ στίχου 13-16. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην παρατηροῦμεν ἔτι ὅτι ὁ διάλογος μεταξὺ ἀσκητοῦ καὶ νεάνιδος (διαβόλου) εἶναι ἐναργέστερος ἀπὸ τὸν εἰς τὴν παραλλ. Α' (Ἡλείου), ἀκόμη δὲ ὅτι εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ στολισμοῦ τῆς κόρης ἔχομεν ἐνταῦθα συμφυρμὸν ἐκ τῆς παραλογῆς «Ἡ νύφη κουμπάρα»¹⁾.

Συμφυρμὸν ἐπίσης ἔχομεν καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τελευταίους στίχους (στ. 20-22) τῆς παραλλαγῆς Α' (Ἡλείου) ἐκ τοῦ γνωστοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «Καλόγερος ποδοπατῶν τὰ ράσα του γιὰ νὰ στεφανωθῇ»²⁾.

¹⁾ Βλ. Σπ. Μανασσίδου, *Δημώδη ἔσματα Ἀλφειοῦ*, Ἀρχ. Θεολ. Θεολ. 1' (1936), 37, 64 στ. 82, στ. 13-16.

«Ἐκατοσε κ' ἐστολίστηκε πρὸ τοῦ παντὸς ὡς τὸ γιόμα.
Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι ἀστήγη
καὶ τὸν καθάριο ἀγγελινὸ τὸν βάνει δαχτυλίδι,
τὸν ἄμμο τὸν ἀμέτρον τὸν βάν' μαργαριτάρια.

Βλ. καὶ *Μαλβίνας I. Σαλβάνου*, Τραγούδια, μοιρολόγια καὶ λαζαρικά Ἀργυράδων Κερκύρας. Λαογρ. 8 (1921) 535 ἀρ. 10, στ. 11-13. *Μ. Μιχαηλίδου-Νουάρου*, Δημοτικά τραγούδια Καρπάθου. Ἀθῆναι 1928, σ. 213-14 ἀρ. 3 στ. 26 κέξ. κλπ. Ὁ συμφυρμὸς οὗτος ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς παραλλαγὰς τοῦ ἔσματος ἐκ Παραμυθίας καὶ Μακεδονίας (Παγγαίου). Βλ. ἀνωτ. σ. 57, σημ. 7 καὶ 8.

²⁾ Βλ. *Arn. Passow*, Τραγούδια ρωμαίικα. Lipsiae 1860, σ. 440. ἀρ. 586, στ. 10-13

«Ποδοπατῶ τὰ ράσα μου, βγάνω τὰ φυλαχτά μου.
Σύρτε σταυροὶ στὸν οὐρανὸ καὶ σ' ἄγια μοναστήρια,
κ' ἐγὼ θὰ νὰ στεφανωθῶ τὴν κόρη πὸν ῥαπάω» κ.ἄ.

Βλ. καὶ *Νικ. Ἰ. Λάσκαρη*, Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖα της. Μέρ. Δ', ἐν Πύργῳ 1908, σ. 322 ἀρ. 10, στ. 8-10.

«Σῦρε, σταυρέ, σὺς ἐκκλησιές, σῦρε 'ς τὰ μοναστήρια'
κ' ἐγὼ θὰ κόψω τὰ μαλλιά, θὰ κόψω καὶ τὰ γένεια.
Θὰ πὰ μακριὰ νὰ παντρευτῶ, νὰ πάρω κορασίδα».

Τὸν συμφυρμὸν τοῦτον ἔχομεν καὶ εἰς τὰς παραλλαγὰς ἐκ Καρπενήσιου (Ἰατρίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 12, στ. 20 κέ.), ἐκ Παγγαίου τῆς Μακεδονίας (Ἀστ. Δ. Γουσίον, ἐνθ' ἄν., σ. 95 ἀρ. 148) καὶ ἐκ Γρανίτσας (ΛΑ' Ὑλη ἀρ. 258).

Ἐκ τῆς καταφανοῦς ὁμοιότητος ταύτης ἄσματος καὶ ἀγιολογικῆς διηγήσεως πιστεύομεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ποιητικὴν αὐτῆς διασκευὴν διὰ τῆς ὁποίας ἐπεδιώκετο ψυχωφελὴς διὰ τὸν λαὸν σκοπὸς ὑπὸ τοῦ στιχουργοῦ τῆς διηγήσεως καλογήρου ἢ ἄλλου τινὸς γνώστου τῆς ἀγιολογικῆς φιλολογίας.

Τὸ ἀρχικὸν τοῦτο ἄσμα, τὸ ὁποῖον προέκυψεν οὕτως ἐκ τῆς ἀγιολογικῆς ταύτης διηγήσεως, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἀντιπροσωπεύει ἡ δημοσιευομένη ἀνωτέρω παραλλαγή Α' (Ἡπεῖρον), ἡ ὁποία, ὡς ἐλέχθη ἤδη, συμφωνεῖ πρὸς τὴν διήγησιν εἰς τὰς καθ' ἕκαστον λεπτομερείας πλὴν τῶν τελευταίων στίχων (στ. 20-22). Οἱ στίχοι οὗτοι προσετέθησαν ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἄσματος τοῦ καλογήρου, ὅστις ποδοπατεῖ τὰ ῥάσα του διὰ νὰ στεφανωθῇ, ἀντικαταστήσαντες τοὺς γνησίους τοῦ ποιήματος στίχους, τοὺς ὁποίους εὐρίσκομεν εἰς τὴν παραλλαγὴν Β' (Τυρνάβου) στ. 13-16. Ὁ συμφυρμὸς οὗτος ἐγένετο, διότι τοιοῦτοτρόπως τὸ ἄσμα παρουσιάζει φυσικώτερον τέλος, σύμφωνον πρὸς τὴν ψυχολογίαν τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὸ τῆς ἀναλύσεως τῆς νεάνιδος (διαβόλου) εἰς ἄερα.

Ἐκ τῆς γεωγραφικῆς τέλος ἐξαπλώσεως τῶν γνωστῶν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἀνωτέρω, παραλλαγῶν τοῦ ἄσματος, συνάγεται, ὡς νομίζω, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ ἄσματος προέρχεται ἐκ τῆς περιοχῆς τῶν Μετεώρων, ὅπου πιθανῶς ἐπλάσθη τοῦτο το πρῶτον.

Ἐργον κατὰ Σεπτέμβριον 1951

